

Willem Jacob van 't Oever

(Geldermalsen 6 juni 1937 - Kampen 6 juli 2019)

“Zijn spelen was leren en zijn leren was spelen”

door Jeany van den Berg

Op 6 juli 2019 overleed Wim van 't Oever, grondlegger van 't Speelwerk. Wim wist veel van zijn ambities te realiseren, maar we beperken ons in dit artikel grotendeels tot dit initiatief met verstrekkende gevolgen.

Jeugd

Willem Jacob van 't Oever werd geboren in Geldermalsen, op 6 juni 1937. Vader Van 't Oever werkte zijn leven lang bij het spoor en kreeg daardoor nogal eens een andere standplaats. Zo groeide Wim later op in Hillegom en Hilversum. Hij doorliep de mulo en volgde daarna, met een korte tussenstop op de mts, de kweekschool in Utrecht.

In 1962 kreeg hij, 25 jaar oud, een baan in het lager onderwijs aan de Sondorpschool in Apeldoorn. In datzelfde jaar trouwde hij met Klaske Koopman. In het onderwijs ging zijn hart vooral uit naar de creatieve vakken en om die reden begon hij de mo-opleiding tot docent handvaardigheid aan onderwijsinstelling Middeloo in Amersfoort. Deze opleiding paste enerzijds bij zijn karakter, maar vormde hem anderzijds ook tot de docent, begeleider en initiator zoals Kampen hem heeft leren kennen.

In Apeldoorn startte hij samen met een studiegenoot van Middeloo een creativiteitscursus voor volwassenen. Voor die tijd een nieuw soort cursus en voor Wim een experiment: hij wilde het lesgeven aan volwassenen in de vingers krijgen. Want Wim had een droom: een creativiteitscentrum oprichten. Een tweede stap voor het verwezenlijken van die droom zette hij in 1967: hij aanvaardde een benoeming als docent handvaardigheid aan de Juliana van Stolbergschool in Kampen, een christelijke huishoudschool. Deze baan bood hem alle kansen om zijn ideeën voor onderwijs én creatieve ontplooiing te ontwikkelen. Hij paste die ideeën in eerste instantie toe in zijn lessen aan de leerlingen van de huishoudschool: zélf doen in plaats van ná doen. Zijn

Willem Jacob van 't Oever.
Foto: privécollectie.

directeur, Gerrit Frank, heeft erg moeten wennen aan Wims opvattingen over didactiek, maar hij gaf hem wel alle ruimte. Eén van Wims motto's was: ga maar aan de slag en zoek zelf je weg. Vallen en opstaan hoorde erbij. Volhouden, bijsturen en nooit opgeven.

Hij stond niet vóór de klas, maar hij zat te midden van zijn leerlingen. Zij zaten om hem heen, werkten en praatten, vergaten vaak dat hij er was. En Wim keek, luisterde, observeerde. De leefwereld van jongeren was hem daardoor niet vreemd en met hun ouders had hij op huisbezoek en bij ouderspreekuren genoeg te bespreken.

Wim met één van zijn leerlingen tijdens een les handvaardigheid. Foto: privécollectie.

Creativiteitscentrum 't Speelwerk

De huishoudschool bood een fulltimebaan, maar zijn droom liet hem niet los. Hij realiseerde samen met zijn vrouw Klaske creativiteitscentrum 't Speelwerk. Eén van zijn latere medewerkers was Trudi Brink en zij beschrijft in het stuk 'De manier van werken van Wim van 't Oever. Een persoonlijke terugblik' wat Wim met dat centrum aan de stad Kampen heeft geboden.

Wim realiseerde een creativiteitscentrum: dat klinkt simpeler dan het was. Niets ontstaat zonder strijd, moeite en doorzettingsvermogen. Het prille begin van 't Speelwerk ligt in 1968. Wim huurde een lokaal in de huishoudschool voor een avondcursus handenarbeid voor volwassenen en ruimtes in kleuterschool De Kiekenren, zodat hij zowel voor kinderen als volwassenen een cursus kon aanbieden.

Wim investeerde volop in contacten binnen en buiten de gemeente (onder andere het ministerie van CRM in Den Haag) om een formele basis te kunnen geven aan die cursussen. Om erkenning te krijgen waren geloofwaardigheid en kwaliteit nodig. Een eerste stap was om een groep geïnteresseerde

mensen bij elkaar te krijgen, zodat ze gezamenlijk hun schouders onder het bereiken van het doel konden zetten. Die groep kwam er: de Stichting Werkgroep voor Creatieve Vorming. Zoals Wim het zelf omschreef in zijn jaarverslag bij het eerste lustrum (juni 1973): ‘de stichting wil een “werkgroep” zijn en iedereen in Kampen (en omgeving) moet de gelegenheid hebben mee te kunnen doen’.

Ook voor het vinden van een geschikte, permanente locatie draaide alles om contacten. Wim ontmoette mevrouw Hans Mook. Zij zocht een cursus voor haar kinderen om hun creativiteit te stimuleren en had gehoord over de onorthodoxe manier van lesgeven van Wim. Dat sprak haar aan. Van het een kwam het ander. Haar kinderen volgden een cursus en mevrouw Mook nam plaats in het bestuur van de Stichting. Het gezin Mook woonde in het pand aan Burgwal 86, een voormalige blo-school. In dit pand was naast woonruimte ook ruimte voor het Instituut voor Oecologisch Onderzoek in de IJsselmeerpolders waar de heer Mook als onderzoeker werkte. Bovendien had de schoolarts er zijn ruimtes.

Het Instituut had er eind jaren zestig zijn langste tijd gehad: ook de Oostelijke Flevopolder was voltooid en men begon met de aanleg van de zuidelijke polder. Het Oecologisch Instituut vertrok, die ruimtes kwamen vrij voor ‘t Speelwerk en daarmee kwam ook de woonruimte van de familie Mook vrij. Qua grootte ideaal voor de cursussen van Wim en voor zijn gezin. De Van ‘t Oevers verhuisden in de zomer van 1970 naar de Burgwal. Het werd een zomer van heel hard werken om de verschillende ruimtes geschikt te maken voor zowel bewoning als voor cursussen.

Burgwal 86

Zoals Klaske zich herinnert: ‘Het pand was oud en verwaarloosd. De douche-slang hing in de keuken en ook al waren er tien tot twaalf wc’s, ze waren hard aan een opknapbeurt toe. Eigenhandig hebben we die wc’s schoongekrabd en één daarvan geschikt gemaakt als doucheruimte.’ In die situatie begonnen Wim en Klaske met het doe-centrum ‘t Speelwerk.

Wim trok medewerkers aan vanuit verschillende disciplines en samen verzorgden ze avond- en zaterdagcursussen voor volwassenen en kinderen. Klaske hielp even hard mee: zij zorgde voor de koffie in de pauzes, hield zich bezig met de administratie. En - *last but not least* - met elkaar zorgden ze ervoor dat het gebouw op orde bleef: elke zaterdagmiddag na vier uur was het tijd voor de schoonmaak van de cursusruimtes.

Al snel nam het aantal deelnemers toe, breidden de cursussen zich uit en

Het pand van 't Speelwerk aan de Burgwal. Een in grote oplage vervaardigde en wijdverspreide ansichtkaart, bedoeld als reclame-uiting voor het Centrum. Collectie: SNS Historisch Centrum.

ontstond ruimtegebrek. Een verbouwing werd bittere noodzaak, maar er waren wat hobbels te nemen. In de eerste plaats het verkrijgen van subsidie, want er was ongeveer een miljoen gulden nodig. Een klein berichtje in de krant, waar Klaskes oog op viel, vermeldde dat de Provincie Overijssel enkele miljoenen beschikbaar stelde voor concrete plannen. Binnen zes weken moest een plan ingediend worden. Wim toog direct naar de burgemeester, brak in een vergadering in om de tip door te geven.

Alles werd in het werk gesteld: een goed plan werd op papier gezet, overleg met de gemeente geïnitieerd, er kwam een adviescommissie voor B en W waarin veel partijen betrokken waren (wethouder, monumentenzorg, dienst gemeentewerken, dienst culturele zaken, 't Speelwerk).

Het lukte: het plan kwam er op tijd, maar... de gemeente Kampen diende een ander plan in om provinciale subsidie te verkrijgen.

Het bestuur van de Stichting en Wim waren op zijn zachtst gezegd *not amused*. De gemeente erkende later dat deze handelwijze niet correct was geweest en kwam een jaar later toch met geld voor de verbouwing over de brug.

Een tweede hobbel om te nemen was een ander onderkomen voor de School-

artsdienst. Hun ruimtes waren uitermate geschikt voor pottenbakken, creatief naaldwerk en weven, ze stonden in de avonduren leeg, maar mochten, zo schreef Wim in zijn jaarverslag van 1972/1973, niet gebruikt worden. In het najaar van 1974 vond een grote verbouwing plaats in een deel van pand Burgwal 86. Dat jaar vormde een aanslag op zijn energie en die van zijn vrouw Klaske. De cursussen werden in de eerste drie maanden van het seizoen gegeven op de bovenverdieping van de Helenius de Cockschool en in een ruimte van de Van Heutszkazerne. Ook van alle medewerkers werd veel gevraagd: tweemaal in een paar maanden tijd alle spullen verhuizen. Wim begeleidde de verbouwing, gaf zijn eigen cursussen én had een fulltimebaan aan de Juliana van Stolbergschool. Een agenda van 's morgens half acht tot 's avonds half een, zoals hij het zelf omschreef in het jaarverslag van 1974/1975. Niet voor niets droeg hij dit jaarverslag met deze woorden op aan zijn vrouw: 'Je hebt gelijk, Klaske, het is inderdaad gekkenwerk...; bedankt voor je steun als ik het niet meer zag zitten!'

Een flinke tegenvaller was het feit dat voor de Schoolartsdienst geen andere praktijkruimte was gevonden, terwijl men daar wel vanuit was gegaan bij de verbouwing. Dus ondanks de verbouwde ruimtes toch weer ruimtegebrek. De enige oplossing bleek de ruimtes van de schoolarts 's avonds Speelwerk-klaar te maken en daarna aan het eind van de avond alles weer in de gewone opstelling terug te zetten.

Een professionele instelling

In alle hectiek kwam het ministerie van CRM met een goed bericht: op een Centrum als het Speelwerk mocht een fulltime kracht aangesteld worden. Prachtig, maar ook dit bracht werk met zich mee, want de regeling hield in dat het Rijk voor 50 procent zou bijdragen en de andere 50 procent moest de Gemeente ophoesten. Opnieuw contact leggen met de gemeente Kampen, investeren in overleg, in het opstellen van een herbegroting. Niet dat Wim dit allemaal alleen moest klaren, hij had een goed bestuur van de Stichting achter en naast zich staan.

Het gezin Van 't Oever betrok in 1976 eigen woonruimte aan de IJsselkade en daarmee konden alle ruimtes van Burgwal 86 ingezet worden voor het creativiteitscentrum.

't Speelwerk werd een professioneel geleid centrum, met Wim als inhoudelijk directeur (voor 50 procent) en vanaf 2 augustus 1977 met Herman Nusmeier als financieel directeur (voor 50 procent). Wim behield een halve baan als leraar aan de Juliana van Stolbergschool tot hij daar afscheid nam

Het logo van 't Speelwerk zoals dat ook voor de jaarverslagen gebruikt werd.

Foto: privécollectie.

in november 1986. Het werk aan 't Speelwerk was voor hem toen voldoende. Het bood hem ruimte om zich ook met andere activiteiten bezig te houden. Zo leverde hij onder andere live commentaar bij het televisieverslag op Koninginnedag van 30 april 1988. Toenmalig koningin Beatrix en haar familie brachten dat jaar een bezoek aan Kampen en Genemuiden en Wim deelde zijn inmiddels grote kennis van historisch Kampen met heel Nederland.

Fotografie en kunst

In 1994, ter ere van het 25-jarig jubileum van 't Speelwerk, ontving Wim de erepenning van de stad Kampen. Op 1 juli 1996 nam Wim als inhoudelijk directeur afscheid van 't Speelwerk. Een jaar later, op 22 april 1997, werd hij voor zijn verdiensten voor de stad Kampen benoemd tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau.

Hij nam afscheid van een werkend bestaan, maar zijn liefde voor kunst bleef. Samen met Klaske verbleef hij van september 1998 tot mei 1999 in Parijs. Lopend verkende hij de stad en alle musea heeft hij - enkele zelfs meerdere malen - bezocht.

Zijn 28mm groothoeklens werd zijn derde oog. Dat oog was altijd gericht op details, op bijzondere effecten, met name spiegeleffecten. Menigeen in de stad Kampen kwam Wim tegen op een van zijn fototochten. In opdracht van de woningbouwverenigingen Eenvoud en Kampen fotografeerde hij alle panden die door de verenigingen verhuurd werden. De hele oude Hanze-wijk is door hem op foto's vastgelegd voordat de renovatie daarvan in 2011 startte.

Op die tochten door de stad ontdekte hij ook hoeveel leeuwen in twee- of driedimensionaal beeld Kampen rijk was. En als lid van de Kamper Lionsclub werd het voor hem een sport om al die leeuwen op foto's vast te leggen. Zijn getrainde oog viel niet alleen op Kamper leeuwen, ook als hij andere landen had bezocht, kwam hij thuis met foto's van leeuwen.

Samen met vrienden stelde hij met regelmaat exposities samen voor de grote zaal in de Burgwalkerk. Kerkelijke gemeenteleden konden daar hun werken (meest platte vlak) gedurende enkele maanden exposeren.

De laatste jaren speelde zijn gezondheid hem parten, het lopen ging moeilijker, op 6 juli 2019 overleed hij in zijn eigen huis aan de IJsselkade.

Wim van 't Oever, 'zijn spelen was leren en zijn leren was spelen'¹. Geboren in Geldermalsen, getogen in Hillegom en Hilversum, maar diep geworteld in Kampen. Hij heeft er een boom geplant waarvan de takken inmiddels hoog en breed zijn geworden.

Noten

1. Met een knipoog naar Hiëronymus van Alphen, 'Het vrolijk leren', in: *Kleine gedichten voor kinderen* (1787).